

Pest, április 29-kén 1855.

A „Vasárnapi Ujság” hetenként egyszer egy nagy negyedréti iven jelenik meg. — Előfizetési díj április—júniusig azaz : 3 hónapra Buda-Pesten házhoz küldve vagy postai úton 1 ft. pp.

A „Politikai újdonságokkal” együtt április—júniusig azaz : 3 hónapra Buda-Pesten házhoz küldve vagy postai úton csak 1 ft. 30 kr. pp. — Az előfizetési díj a „Vasárnapi Ujság” kiadó-hivatalához (egyetemutca 4. sz.) bérmentve utasítandó.

Ürményi József.

Ha valaki azt kérdezné tőlünk, mi teendője, mi hivatása lehet mai világban egy magyar főurnak? mi azt felelnők neki : nézzétek Ürményi Józsefet.

Legelső dolga magyar főurnak az, hogy saját magát a világműveltség azon fokára emelje, a hol kellene állani mindazoknak, kiket a sors is magas polczra rendelt, hogy szellemi tehetségeik összhangzásban álljanak az anyagiakkal, mert édes kenyér a gazdagság a bölcs kezében, vesztő méreg a balgatagéban.

Ürményi József már tizenhét éves korában doctorátusi koszorut nyert a bölcsészeti tudományokból s azt a koszorut az életben is megtudta érdemelni; nem a perc

Ürményi József.

szenvedélye, hanem az ész vezette mindig lépéseit s minden sorsváltat között, önmagához és elveihez hű tudott maradni.

Második, és pedig legégetőbb teendője magyar főurnak az, hogy tartsa fenn önmagát anyagiilag. A ki őseinek érdemekkel szerzett vagyonát hiu tékozlással, külföld bámulatasával elpazarolta, annyit tett, mintha egy reábizott darabját az országnak árulta volna el.

Ürményi József és az egész Ürményi család egyike azon számosoknak, kik világban állásukat okoskerü gazdálkodás s helyes intézkedések által bizonyítani elég bölcses voltak, mert olyanvilágnak megyünk eléje, a hol a birtok

az ur, és az erő és a hatalom; azért magyar főur kötelessége az, hogy birtokát megtartsa.

Harmadik hivatása magyar főurnak a honi miveltség előmozdítása. Hogy a hazai ügyet harmadik helyen említjük, az nem Ürményi József miatt történik; ő nála bizonyosan első helyen áll az; hanem az okoskodás természeti rendjénél fogva: saját magasabb miveltség nélkül kevéssé várható, anyagi tehetőség nélkül keveset használható a nagy tettekre hevülés.

Ürményi József nevével mindenütt találkozunk hazánk szellemi előhaladásának útjain, a nemzeti könyvtár, a színházi nyugdíjintézet, a római s hellen remek-írók kiadásai, a drámabíráló választmány legbuzgóbb pártolójukat találják benne, ki bölcs szóban és erős tettben nyilvánítja pártfogását.

Mindazon vállalatok, melyeket a nemzet tömege nem kezdeményezhet, főurainktól várják megindításukat. Ha rendbehozták saját jvaikat, lássanak a nemzet gazdasága után is. Hisz ez az ország egy közös javadalom, melynek nyereségét s veszteségét mindnyájan érezzük.

Mellyik hazafinak ne jutna eszébe, midőn a budapesti lánczhidon, ez építészeti remekén az újabb kornak végig halad, annak létrehozója, a nagy Széchényi neve. Nemsokára e merész remekműnek egy másik társa leend, a buda várhegy alatti alagut, mely gyors emelkedésével meglepi a közönséget. A ki e pompás tágas boltozat alatt végig fog haladni, jusson eszébe Ürményi József neve, ki azt létrehozta, s jegyezze fel magának, hogy az erős honfi akarata még a hegyeket áttörni sem lehetetlen.

És végre, ha akar valaki jellemében szilárd, becsérzetében tiszta, barátságban hű, magányéletében dicsérendő férfiut látni, nézze Ürményi Józsefet, s vegyen példát róla. — i — r.

Georgia utolsó királynője.

Regényes életrajz.

Irta P. SZATHMÁRY KÁROLY.

(Folytatás.)

IV.

XIII. György, Georgia utolsó királya nem volt többé. A kormányzó gondoskodott, hogy tetemei a lehető fénnel takarítottassanak el és halálának híre mentől gyorsabban elterjedjen az országban. A király halála gyors és véletlen vala. Az orosz tábornokok egyikétől adott lakomán volt, s haza jöve rögtön rosszul lett, úgy hogy mire neje — a kit magához kéretett — szobájába ért, már nem volt többé. Az orosz orvosok szélhűdésről beszéltek.

A királynőt e csapás igen sulyosan érinté. Az ő és György király közötti viszont ugyan, — mint képzelhetni — nem szerelem fűté össze, de Mária hű volt gyermekei atyjához, eltűrte gyöngéit s mindenek fölött mélyen érzé a veszély nagyságát, mely országát és családját érendi a jöllehet csak névszerinti király kimultával.

Már a temetést követő napon boszankodva vette észre, hogy a szolgálattevő orosz tiszt és a tiszteletörök a kapuktól eltűntek, de az udvart annál nagyobb serge lépé el az idegen, gyanus arcoknak, úgy hogy alig volt pillanata, melyben kémlő hiúszemekkel ne találkozónék.

E közben az idő röptült s Mária mind közelebb látta a fellegeket, melyekből a villámok reá és családjára fognak lecsapni. Közhelyeken gunyosan mosolyogtak feléje; saját személyét körző, de a kormány által fizetett cselédei nem egyszer szemtelenül viselék magokat s bár mindezt büntetlenül nem hagyá; bár látszólag csekélységekben fölülemelkedett: — lelke e szünteleni izgatottság miatt tulfeszült már s alig volt egyetlen hely, hova a kémszemek elől bár pillanatra magát kipihenni félre vonuljon.

Azon nap alkonyatán, melyen őt mély gyászban újra megpillantjuk, lelke épen különös teher alatt nyögött, melyet magának sem tudott megfajteni s mely mégis lidércz-nyomásként percéről percre növekedett.

— Előérzet ez, vagy a kiállott szenvedések utóizlete? —

kérdé önmagától, s hogy némi szórakozást találjon, — felnyitá ablakait.

Alant az est hűsét élvező sétálók hosszú sora vonult el. Nők, kik „szószfejú“ oroszokkal igen is hamar megbarátkoztak, haza siető kalmárok, hivatalnokok és futósó gyermekek; a georgiai nemességnek alig lehetett példányát találni.

De ime, mégis, — itt jön egy. Maga a királynő nevé bizonyos ünnepélyességgel suttogja: „Eristaw herceg, az én nemes bajnokom!“... Aztán úgy látszik, mintha rögtön valami új eszme ragadná meg... Egy mellette álló kaméliáról zöld levelet tép le s pillanatra visszalépve, arra mellőjével e szókat jegyzi: „beszélmem kell veled, e perczben“.

Egy hitvány zöld viráglevél... ki venné észre?... Mind más, ha virágfüzér, vagy legalább egy szál illatos narancsvirág volna; — de Eristaw mit tehet róla, ha cipőjéről épen most kell a port levernie és a hulló zöld levél esetlegesen épen ujjai közé esik?...

Percz mulva a királynő előtt állt, ki saját merészségétől maga is megijedve, csaknem rémült arczzal fordult hátra.

— E helyen — szólt sebesen — egyetlen percig sem vagyunk bátorságban. Kövessen ön az imaterembe, és öltön olyan arczot, mintha sürgős, hivatalos dologban járna; lesz gondom reá, hogy arczomról ítélve önt mindenki alkalmatlan tola-kodónak tekintse.

Több szobákon és termeken mentek át, míg végre azon kápolnául rendezett helyiségbe értek, hol a királynő — mint mondá — végre magát bátorságban érezheté.

— Eristaw! — szólt egy templomi zófára ülve — én elhagytam, barátnélküli lény vagyok; felvállalhatja-e ön e nemes, de veszélyes kötelességet?

— Asszonyom, királyném! monda megindult hangon a herceg, éltem azon pillanatától fogva, hogy először megláttalak, életem és vérem tied.

— Egy idő óta — vágott közbe a királynő — különös előérzet nyom: érzem, hogy itt valami rettentő fog történni. Eristaw! légy pár napig a palota közelében ez egyedüli kívánságom; — nem kockáztatni, oh nem, de ha megtörténik, minék történnie kell, legyen ki azt országomnak megmondja és hazám által megboszuljon. Oh, mert látom, érzem én, hogy itt illy dolgok fognak történni... Ne hagyj el engem Eristaw!...

— Elhagyni?... királynő — kiáltá az ifju térdre bocsátkozva — büntess meg vakmerőségemért, de az Isten meghallgatta a miért inádkozám: hogy veled ez életben még egyszer tanutlan beszélhessek, s én botor volnék, ha lelkemnek ez utolsó horgonyát elbocsátanám... Hallgass meg. Emlékezel-e még, midőn az Alagós hegy-völgyein mint gyermekek játszánk? Jut-e eszedbe midőn egykor egy csörtetű kigyótól megijedve, isszonyu mélység felé hanyatlottál s csak az én erős karjaim tartának fel? Midőn kedvedért összevéreztem magamat a bérczeken s gyermekszeszélyed teljesítésére, mint madár függtem a legvékonyabb fenyő hajlongó tetején?... Oh, én mindezekre olly jól emlékezem!...

A királynő némán nézte a lábainál térdelő ifjut, kinek nemes vonásaira halvány fényt vetett a kápolna ablakán utoljára beköszöntő napsugár. S midőn így, annak lelkes szemeibe, simán előmlő hajfürtjeire tekintett, úgy tetszett neki, mintha életében most először, egy soha végig nem gondolt vágya teljesülne; szeretete volna, hogy e percz végetlenül tartson; mindég hallja az ifju édes beszédeit, s ott lássa őt mellette, lábainál, míg az érvekek működése megazúnik s a szem nem látand, a fül nem fog hallani többé!

Az ifju folytatá:

Igy éltünk mi vidáman, örök játékban, örök gyönyörűségben. Egy napon azonban csak elraboltak körünkben s midőn szomorú arczzal palotátokba tola-kodva, annak okát kérdém, atyád, a büszke chán e szavakkal utasított el: Játszótársadat nem látod többé csak koronával fején, mint királynédát; felejtél el a napokat, melyekben őt, mint játszótársadat tekinthetéd.

Ez idő óta királyném csak vándor vagyok ez élet utain. — Meg-megvilágosodva, mint a hold, ha napomat látom, s első-tűlve, ha az távozik tőlem... Azonban végre is szíveinknek egy

gyökérről kellett szakíttatnia, én imádlak téged ó Mária s most, midőn cifrán tartott, de meggyalázott rabnő vagy, im lábaidhoz rakom vagyonomat, rangomat, életemet, mindenemet!

Az ifju mintegy saját merészségén rémülten elhallgatott s kétely és remény közt szegezte szeméit a királynőre, kinek arczaín két nehéz könyű pergett alá.

— Szerencsétlen! — szólt részvételtjes hangon — szerencsétlenebb, mint én, mert még reményeket táplálsz, s az azok megsemmisüléséni fájdalmak még előtted vannak! . . . Tudod-e, hogy kiért magad fölálodozni akarod, egy harácsul foglalt ország királynője, kinek meghalni vagy kolostorba mennie szabad, de kitől a boldogság, vagy a tehetésnek csak legkisebb tere is, mérföldekre van elzárva. Eszeveszett! ki ifju hevedben olyasmit tudsz képzelni, hogy Georgia özvegy királynőjének megengedtesse nőül menni országa egyik hatalmas herczegéhez, hogy két hét múlva fellázítsa a népet, s trónját visszakövetelje? . . . Szegény barátom! folytatá kezét a térdeplő herczegnek nyujtva, ki azt csókokkal halmozá, körültem a boldogság rózsái nem teremnek, süllődjő hajó vagyok én, s ha menekülni, élni akarsz, köteleimbe horgonyaidat ne akaszszad!

— Tehát nincs-e mód e kelepceből szabadulni? — kérde baljós hangon a herczeg.

— Van Eristaw, — egyetlen egy.

— És az? . . .

— Általános lázadás, az oroszok bekerítése s a királyság helyreállítása. De ez nagy mű herczegem, és a veszély közel; addig én rég ártalmatlanná fogok tétetni. De mindegy; te közelben léssz és meg fogsz engemet egykori játék-társadat boszulni — nemde Eristawom? . . .

A királynő viszont átengedé szép kezeit.

— Megmentelek! — kiáltá örült hévvel az ifju; mindent mérlegbe dobok, kardomat, életemet, szívvéremet! Titokban rendre járom a békételen nemességet; elbeszélem szenvedéseidet a köznépek; föllázítom a hegyek lakóit: az imereket, mingreleket, cserkeszeket. Lábaidhoz rakom a muszka minden tábornokának kardjait. . . De fogsz-e akkor felelni nekem királynő?

Mária kétkedőleg mosolygott; de karsu derekát áthagyá ölelni, s gyönyörű fejét az ifju vállaira hajtotta.

Milly szent, magasztos érzelm! Milly édes örömmel távoznának tova, ismeretlen szigetekre, hol e neveket trón, király, érdekek, nem ismerik. Milly boldogok lennének örök feledésbe temetve s élve igaz, önzéstelen szerelmőknek egyedül! . . .

De a sors könyvébe másképp van írva. Csodálatos nyomtatvány ez, mellyhez a betűket szeszélyesen hányják össze-vissza, s ki tehet róla, e szavak mellé „forró, igaz szerelem“ gyakran e szavak esnek: halál, kétségbeesés? . . . (Folytatjuk.)

Egy császári menyegző.

Naplótörredék 1699-ből*).

Végre elvégeztem hosszas, unalmas szenvedésemet, lejárt a kóborlás ideje. I. József felséges királyunk megadta a grátiát s az nyomorúságos exilium bé lön végezve.

Sokat bujdosam, sokat jártam, láttam,

De olyan házat, mint az én házam, még se láttam,

Sehol se találtam.

Anno 1699 die 22 Februarii érkeztem Bécsbe. Felséges királyunknak akkor kezdődött lakadalmi solennitása, s nekem ott kellett várnom, míg minden elvégződik, hogy ő felségének irántami különös grátiáját megköszönhessem.

A mit láttam experialtam az alatt, ihon leirom.

Ugyan azon nap die 22 Februarii Amalia Vilhelmina ducissa, Ebersdorffra érkezvén, a kinek látogatására császár ő felsége, császárnéval, királylyal, érczherczeggel és ducissákkal megyen, holott a királyné éppen az udvarra lejövén ő felségek eleibe, előttök térdre akarván esni, császár ő felsége nem engedte, hanem a király felemelte, és az császár köszöntvén, megáldván a királynét, hasonlóképpen a császárné is; a királyné

pedig kezeket csókolta meg ő felségeknek, jöllehet nem igen akarták engedni; ezek után felmentek és egy kevés idő múlva a király a királynét kezénél fogva az ajtóba kihozván, a holott mindennek szabad volt kezét megcsókolni. És ez is végbe menve ő felségek vissza jöttek, kevéssel hátramaradva a király.

Die 23 Febr. Ebersdorffból a királynét östve a Favoritába hozták.

Die 24 Febr. A Favoritán kívül a mezőn csinálván egy zöld deszka házat, kinek mind fedele, oldala zöldel lévén megfestve nagy öreg üvegekből való torony ablakok rajta, mellyre egy zöld török kerek sátor is felvonván, és alatta zöld selyem sátor készülettel béteritvén, délután három órakor tájban a királynét oda vitték az Favoritából, az hová a királynét a seregekkel és kavallérok, udvariakkal kísérték. Ott azután az egész pompához készült seregeket, kavallérokat, a királynéval szembe léve, maga a király elévette és megmustrálta. Onnan behozták Bécsbe ilyen szertartással:

Legelőll jöttek a magyar seregek. Azok között legelőll Bán uram seregei vele együtt. Egyik fele mind párduczörbe volt öltözve, a másik fele pedig mind sárga pánczél ingben. Mind kopjások voltak.

Bán uram után ment Vice generalis ur serege, melly is mind kopjás volt, s a kopjákban puska csinálva, melyekkel salvét löttének.

Vice generalis uram után ment Palatinus ő herczegsége, seregével együtt.

Azután az austriai regiment, mind uj bőr dolmányokban vas derekosok voltak, és struczttollasak uj kalapokban sárga veress pántlikákkal felkötve, és mind egyről egyig veres pantallérjok lévén.

Ezek után Niederlandi és Bécsi kereskedő emberek és kalmárok igen cifra és aranyos köntösökben; lovaik is igen fel voltak czifrázva.

Ezek után a magyar urak, ezek után a német urak és kavallérok.

Ezek után a Bécsi polgármester, tanácsival és polgárral együtt, ezeknek, mind magok és lovok igen czifrák lévén.

Ezek után a császár és király felöltöztetett öszvérei, gyalog vezetvén őket fényes szolgák.

Ezek után ugyan császár ő felsége és király felöltöztetett lovai, mellyeket is gyalog vezettek.

Ezek után a király és felesége jöve velum alatt. Ő Felsége után a császárné hintaja, mellyben csak annyával ült. Az hintó pedig igen császári hintó lévén.

Azon hintó után a császár és felesége harczossai. Ezek után a király harczossai.

Ezek után néhány hintaja ő felségeknek. — De mind ezek a mig betakarodtak östve lett, hanem az ablakokon kitett szövétneknek és lámpások világosították meg az utszát, mivel három éjszaka az egész városban valamennyi ablakok voltak, minden ablakon vagy két égő szövétneknek, vagy két lámpásoknak kellett égni, az szokott lámpásokon kívül, mivel azok is égtek, és azok is veresen vagy fejéren festettenek meg, úgy hogy az egész város világosságban volt.

A császár ő felsége pedig a császárnéval, s miniszterekkel az Augustiniánusok templomokban várta, hová elérkezvén a király leszállott, hasonlóképpen a királyné is, és a templomba bémenvén ottan copulálták ő felségeket.

Elvégződén a copulatio, a császár udvarában feljöttek, és mintegy óra múlva az arra készített nagy palotában vacsorálni lejöttek, holott készített volt asztal, és asztalhoz leülvén, jobb kéz felől a főhelyen császár ő felsége ült, mellette a császárné: császárné mellett a király, mellette a királyné.

A császár felől fordulolag ült Carolus az Erczherczeg két ducissával együtt; ezeken aloll nagy köz vagy üresség hagyott az asztalban; azon aloll ült aztán cardinalis Colonius; azon aloll a nuncius apostolicus. Utánna az Velenczisek követje. Más felől a királyné rendin fordulolag ült az nagyobbik ducissa más ducissával együtt: és az után a királyné anyja. Ott is nagy spatium hagyattatván: azon aloll ült cardinalis Grimmán, azon aloll a hispaniai követ, azon aloll a sabaudus követje. — Az

*) A betűk leiratát kivéve, szóról szóra adjuk ez érdekes iratot, s mint az eredeti irományban áll, mellyet egy erdélyi hazánkba szivességéből hiteles másolatban bírtunk.

asztalnak szélessége pedig közel volt három asztalnyi. A közepe pedig az asztalnak drága eszközökből, confectumokból: vár, kőszikla, toronyformában csinált pastetomokkal és marcsafantokkal volt egy sorral hosszan megrakva; azok mellett két felállt voltak az étkek.

Voltak más asztalok is, más házakban, hová az ministerek, magyar és német urak és követek leültenek. Elvégezvén a vacsorát, melly tartott mintegy másfél óráig, felkelvén bementek a felségek a magok házakba, és ezen alkalmatossággal több pompa nem volt.

Die 25. Febr. Közönséges helyt a külső nagy palotában, a hová szabad volt mindennek bémenni, mindeneknek láttokra ettek a felségek ebédet, de csak magok ülven asztalnál tizen, a királyné annyával. — Estve pedig volt comedia, de szoros lévén a hely, nem admittáltak a ministereken kívül többeket.

Die 26. Febr. Künn ettek a felségek, a régi szokott mód szerint, estve pedig egy kevés musika volt.

Die 27. Febr. Péntek nap lévén, semmi sem volt.

Die 28. Febr. Estve nyolcz óra után hozták el az currus triumphalisokat, az a felsége külső udvarában; tizenhárom lévén a currus triumphalisok, négy négy felöltöztetett lovak lévén külön külön mindenik szekér eleibefogva, és két két kocsisa lévén mindenik szekérnek, a lovakon ülven, s azok is felöltöztettek lévén. — Mindenik szekér előtt való lovak pedig külömb külömb formában lévén felöltöztetve; az szekereknek minden eszközei, ember

egyebek is, de a kiket mind egy szertelen ember sem observálhattott volna. — Egy ember halálánál pedig az alatt a ceremonia alatt több nem esett; de az sem tűz miatt, hanem a bástyáról bukott le.

Die 2-a Martii. Estve dámák comediája volt, de külső emberek nem admittáltak.

Die 3-a Martii. Ugyan az udvarnál is maszkara volt, de csak a hivatalosok bocsáttattak.

Die 4-a Martii. A böjt elérkezvén, a lakadalmi pompáknak és comediáknak véget vetett, — és már készül az udvar gyászhoz az Bavariai elector megholt fiaért.

A királynak és királynénak, mint végére mehettem, itt helyben ajándékokat ezek és ennyit adtak:

Magyarország: Hat falra való ezüst gyertyatartókat; egy új tiszta ezüst, aranyazott asztalt, két geredonit, — két ezüst korsót, kin ezüst és arany virágok voltak, — egy öreg ezüst melegítőt; egy öreg tükröt, ember nagyságnál nagyobbat. Ezen argenteria mindössze ért tizenhatezer ezüst Renusi forintot.

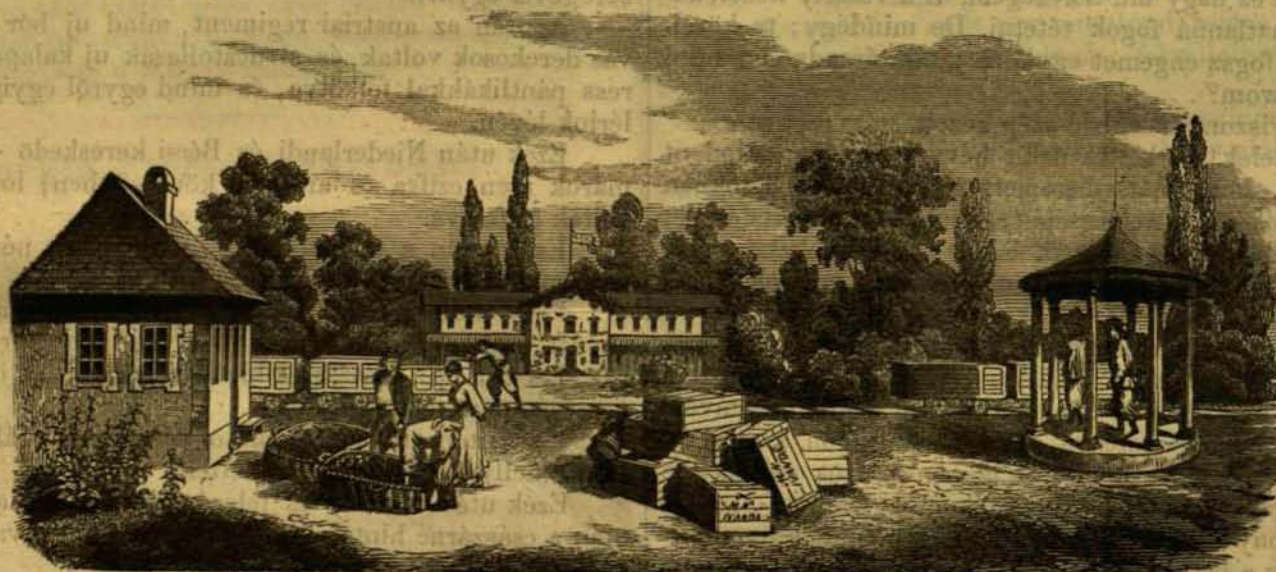
Vasvármegye külön adott: háromezer forint érő argenteriat.

Bohemia adott száz husz ezeret.

Slesia adott százezeret. — Moravia adott negyvenezeret.

Bécs, Austriával együtt adott tizezer aranyat.

Die 30. Martii édes hazámnak az határát is megláttam, s könnyes szemekkel suplicáltam az bölcs teremtet, hogy az áldott szép országról gondját soha le ne vegye *). Közli Sz. ...

Az ivándai forrás.

és egyéb féle állatok és madarak formájára, néhol virágokra aranyosan lévén kicsinálva, sőt a kerekék is aranyosan virágokra voltak csinálva. Az szekerekben comediai módon felöltöztetett musikusok ülven. Minden szekérben nyolcz nyolcz szövétnek voltak, minden szekér mellett tizenegy-négy égő szövétnek, és felöltöztetett legények voltak, és az a felségeik háza ablakainak ellenében mentek egyszersmind, és ott musikáltak; úgy mint doboltak, trombitáltak, hegedültek, énekeltek, és egy szóval minden féle musikákkal musikáltak, mintegy két óráig ülven musikalások alatt. Mind az a Felsége victoriáján, s mind a király házasságán örvendeztek, és kívánták az új házásoknak szerencsés házasságokat és hosszú életet. — A musikusok pedig — ha többen nem is — százan lehettek; az egész udvar pedig luminálva volt, mivel minden ablakon égő szövétnekeket töltenek ki.

Die 1-ma Martii. Esve nyolcz óra tájban hántanak tüzes szerszámokat az vár kapuján kívül, szembe az a felsége udvarával; a melly szüntelen való tűz volt majd egy óráig. — Láttattak a tűz között égő emberek, égő orosz lány, és egy szekér, mellyben a császár, király, császárné, királyné, ültenek volna, azon szekérben két ló befogva, tüzes forgó kerekkel és bötök, u. m. egy helyt jobb kéz felől láttattak: V. L. J. az az Vivat Leopoldus Josephus. Ezen betük fejéren, mint az ezüst, úgy látszottanak. Más helyt bal kéz felől V. M. W. az az Vivat Magdalena Vilhelmina: ezek sárgán, mint az arany, úgy látszottak. Ismét: A. E. I. O. U. az az Austria erit in orbe ultima. Voltak

Az ivándai ásványos forrás.

Magyarország nagy számu ásványos vizei között újabb időkben legnagyobb hirre kapott az ivándai keserű viz, mellynek gyógyerejéről több ízben olvashattuk bel- s külföldi lapokban tekintélyes orvosok kedvező nyilatkozatait. Ugy hiszszük, olvasóink szívesen veendik e forrásnak némi rövid ismertetését.

Az ivándai kut, melly négy órányira fekszik Temesvártól, sem fürdőintézzettel, sem más egyéb fürdői készülettel nem bír, s mintegy 16 év óta ismeretes. Kivevén a szállítási helyül szolgáló néhány lakházat, s a kuttól ide vezető vaspályát, mellyet a forrás tulajdonosa, temesvári kereskedő Nagy Mihály építtetett, nincs az egész környéken semmi, a mi arra mutatna, hogy az itteni vizet az egész birodalomba, távol külföldre, sőt tengerentúli vidékekre is szokták széthordani.

1843-ig csak a közel környék ismerte az ivándai vizet. A nevezett évben történt, hogy a Temesvárott összegyűlt magyar orvosok és természetvizsgálók társasága vegyész nyomozás alá vette, s ezáltal nyert először is tudományos jelentőséget. — Illy vízzel telt palaczkokat küldött a tulajdonos a pesti egyetemi orvosi karhoz is, s az itten tett vizsgálat olly kedvező eredményű volt, hogy 5 év óta számos gyakorló orvos gyógyszerül ajánlja.

Azok kedvéért, kik e keserű viz vegytani alkatrészeit ismerni óhajtanák, megemlítjük, hogy a cs. k. birodalmi földtani

*) Ezen naplótöredékből hiányzik a név, s így annak szerzőjét nem közölhetjük.

intézetnél Bécsben a vegytani laboratórium főnöke, dr. Ragszky pontos vegybontás útján a következő alkatrészeket találta benne:

	1000 részben	16 obonyban (uncia)
Kénsavas haméleg . . .	0,0145	0,112 bécsi szem. (gran).
„ szikéleg . . .	15,2787	117,343 „ „
„ mészéleg . . .	3,3848	25,997 „ „
Szénsavas „ . . .	0,2997	2,302 „ „
„ keseréleg . . .	0,0272	0,209 „ „
Légsavas „ . . .	0,3729	2,864 „ „
Keser halvag . . .	1,9025	14,609 „ „
Villsavas vaséleg . . .	0,0010	0,008 „ „
Földes vonatrész . . .	0,1472	1,131 „ „
Kova föld . . .	0,0239	0,184 „ „
	21,454	164,759 bécsi szem.

A ivándai víz gyógyhatása sokszorosan kitűnt mind a pesti nyilvános gyógyintézetekben, mind pedig a bécsi cs. k. közkórházban. Dr. Balassa Pesten hatásosnak találta aranyeres bántalmaknál, dr. Hebra Bécsben bőrkiütéseknél, dr. Wachtel Pesten ártalmatlan hajtószereknek gyermekágyi láznál, dr. Viszánik Bécsben agyvértoluláznál, szélhűdésre hajlandóknál, gyomor- és bélhuzam bajoknál, váltóláz utáni lépdagoknál stb. stb. Mások ismét más bajokban találták hasznosnak, miket itt egyenként elősorolnunk nem lehet. A közzé tett nyilatkozatokból kitűnik, hogy az ivándai víz egyike a leghatásosabb *oldószer*eknek. Egy-két, legfőleg 2 pohár e vízből igen szelíd oldószernek bizonyult be, melly az emésztést nem zavarja, könnyen tűrhető és sem csikarást, sem más fájdalmakat nem okoz. Azonkívül ize is olyan, hogy annak kellemetlensége felett a betegek soha sem panaszkodtak.

Mint tudjuk, e víz kelete napról napra növekedik, annyira, hogy a múlt évben 80,000 palaczk jött belőle forgalomba, s folyó évben már 30,000 palaczkra történt megrendelés Bécsből. E körülmény arra bírta a forrás tulajdonosát, Nagy Mihály urat, hogy eddigi fűszer- és vegyes kereskedésével felhagyjon, s ezen túl kevés cikikli nagykereskedését üzhesse, mellyek között legnevezetesebb az ivándai keserű víz.

Gazdasági beszélgetések.*)

(Egy falusi s egy városi ember között.)

II.

A boronákról.

Adjon Isten jó napot! — ismét itt vagyok ám. Alig van egy órája hogy beérkeztem, s a mint jópára lovaimat elláttam, azonnal ide siettem, hogy ismét egy pár kérdést intézhessenek az urhoz.

— Nagyon szívesen látom kigyelmedet; főleg ha oly tárgyról kíván most is beszélgetni mint a multkor, t. i. a *gazdasági eszközökről*; mert ezekről, illy emberrel mint kigyelmed, ki beszélgetésemet szíves figyelemmel hallgatja, s nézeteit pedig megosztani tudja, illy emberrel — ha úgy lehetne mint nem, — mindennap örömet beszélgetnék. De ha jól emlékszem, csak úgy aratás után ígerte a meglátogatást, és im mennyivel előtte jött be! Talán csak nem azon ekéket hozta vissza, a mellyekről akkor beszélgettünk, és a mellyek kigyelmednek annyira megtetszettek, hogy kettő helyett hármat is vett; — vagy igen?

— En az ekéimet! a mellyekben olyan örömem van, hogy most két árért sem adnám vissza Vidacs uramnak, s az egyiken, mint mondtam, fűtőrésszétve mindig magam szántogattam, azokat hoznám be? dejszen abból semmi sincs! De hogy is? hisz az idén úgy tetszett nekem, mintha még a pacsirták is szebben énekeltek volna fölöttem mint tavál. Aztán, nem is épen oly rövid ideje annak hogy én itt voltam, mint millyenek az ur képzeli; mert már azóta a kalendáriom két levelének nyírtam ám el a felső sarkát, az pedig annyi idő, mint két hónap. Hanem hogy mi járatban vagyok, s miért jöttem, elmondom: mert aligha eltálna az ur?

— Hát ha eltálna! Valamellyik szomszédja megkedvelhette az ekéket s kigyelmedet — mint a ki már ebben jártasabb — megkérték a vételre.

— Bizony, majd igen! s csak annyi a különbség, hogy most még sem azért, hanem — hanem — boronáért jöttem; még pedig csakugyan a szomszédom számára is venni egyet. Szeretném hát kérem, ha ezekkel is, mielőtt megvenném, megismertetne, s elbeszélne róla a szükségeseket.

— Igen szívesen. A tövisvesszőkből kötött boronákkal elkezdénem de minthogy ezek oly ismeretesek, hogy különbségeit fejtegetni, s használatáról szólni úgy is fölösleges — elhallgatom. Mert készületekre

nézve is csak annyiban különböznek egymástól, hogy kisebb-nagyobbak; szánforma fákkal ellátottak, vagy a nélküliek; és legfeljebb kötésekben különböznek. Miért is a tömöttebbet „*duplának*“ a ritkább kötésűt pedig „*simplának*“ szokják több helyen nevezni. Használata is oly általános, hogy nincs ki azzal banni ne tudna, vagy a czelela mást használna; (kivétlen — ha úgy kívántatik — a hengert, minthogy ennek sok esetben előnye van, és a gallyakat, mellyel hegyes-erdős vidéken vagy kétszer láttam a boronálást). Minthogy tehát ezen boronák oly ismeretesek, — és a melly gazdának tövisvesszője terem, érette pénzt sem ad — nincs, mint mondom, róla mit beszélni. — Áttérek a *fogasboronákra*: mert kigyelmed is, bizonyosan illyen, s nem amollyanról akar beszélgetni.

— Igen, igen: a fogasboronákról, kérem szépen —

— A földmivelésnél alig fordul elő oly czélszerű eszköz, melly *haszonvetősségéhez mérve*, olcsóbb volna mint a fogasborona. Nincs oly szántóföld, hol ezen csaknem nélkülözhetlen eszközt, a különbféle földmunkánál, különféle alkalmazva sikerrel használni ne lehetne. Fogasborona van sokféle, s kigyelmed előtt tudom legismeretesebb a czimbalom formájú *közönséges borona*. Ennek főbaja abban áll, hogy fogai átaljában hibásan vannak beosztva; a miért aránytalan távolságra hasítja a földet s külön nyomot, csak a két hátulsó sarkán lévő két-két fog készíti; míg közép táján kettő, sőt három is jut egy nyomra. De minthogy a boronák több félék, mondja el kigyelmed, hogy mintegy millyet akar venni? S látott-e már a közönségesen kívül más formát is, a mi megtetszett? És hogy is kapott kedvet a jófélékhez?

— Kedvet úgy kaptam, hogy most már akár merre járok-kelek, ha látok oly eszközt, mellyet még azelőtt nem láttam, sehogy sem állom meg, hogy meg ne nézzem. A mult héten a szomszéd határban jártam, s látok egy, de nem is egy, hanem három egymás mellett járó igen czifra formájú egészen vasból készült boronát. S minél jobban nézegettem, annál inkább megtetszett; úgy annyira, hogy most már az a czimbalomformájú borona egyáltalán nem kell. Ez okból kaptam magamat bejöttem Pestre, hogy itt egyet magam, egyet pedig a szomszédom számára vegyek. Most azonban, a hogy jövök az üllői úton, betekinték egy udvarba, hát ott meg megint egy olyfélélt láttam, a mit még jobban megszerettem, s most már ha csak az ur meg nem ismertet velők, én két nap sem tudom magamat elhatározni, hogy mellyik lenne jobb, vagy mellyikből vegyek.

— Azon boronát, mellyet kigyelmed otthon látott, tetszés szerint lehet egy, kettő, avagy hármával is használni, s csak a rudak változtatása — mellyre a boronák kapcsoltnak — jön kérdésbe. E rajz itt csak kettesben mutatja azon boronát, melly kigyelmednek annyira megtetszett; s ennek neve *Howardféle fogasborona*.

— Csakugyan ez a valóságos figurája volt neki. Hanem hát, miért is van össze-vissza görbítve; s miért nem rendes négyszögletű?

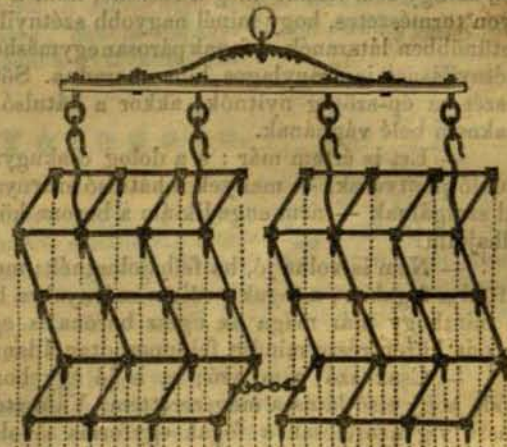
— Azért: mert rendes épszőg idomában, a fogakat egyforma távolságra úgy, hogy minden fog külön csináljon barázdácskát — beosztani nem lehet. Már pedig fő-fő kelléke a boronának az, hogy minél ritkább, de a fog egyforma távolságra legyen benne s mégis minél sűrűbbnek látszassék a fog-nyom utána. Mint a hogy e rajzon láthatja is kigyelmed.

— Látom. De vajjon a sűrűbb fogu közönséges borona nem hasznosabb munkát tesz-e, s nem könnyebb-e?

— Nem tesz hasznosabb munkát, s nem is könnyebb. Mert nagyon természetes dolog, hogy minél sűrűbb a fog, annál több jön a földdel érintkezésbe; s hogy pedig a földbe kellőleg mélyedjen, annál nagyobb lenyomatást igényel, míg az ide rajzolt ritka fogura teher sem kell; s ez okból tehát nem is szükség az utána menő embernek a boronát, hogy a sűrű fogak közé szorult gyomot kirázhassa, emelgetni, mit sokára megún, és rendesen csak akkor emelíti föl a boronát, ha az alatt egész halomnyi dudvás föld hempereg. Az illy munka nehézségét s kárral-járástát említnem is fölösleges; melly inkább kapálás, mint fogasoláshoz hasonló.

— Az már igaz uram! Illyen dologban magam is vettem már többször részt; s most már kezdem látni a különbséget a jó és a rossz boronák között. Hanem ezen a rajzon azt látom, hogy ennek a boronának nagyon pontosan kell keresztbe menni a vonó jószág után: mert ha egy kicsinyt rézsut huzódnék, azonnal két három fog is menne egy nyomon.

— Ugy van: ép azért van a vonófa közepén azon fogakkal ellátott körvas, hogy azzal a borona rendes állását kikereseshessék. De hát azt tudja-e kigyelmed, miért van két-három is egy szélre felakasztva illy boro-

Howardféle fogasborona.

*) Lásd „V. U.“ 6 és 7-dik szám.

nakból, mikor azok egy testben is lehetnének? és hát azt tudja-e miért van azzal a kis lánczocsal hátul összekapcsolva?

— Ej uram, már hogy ne tudnám! Egy testnek azért nem készítik, mert akkor nem szállhatna a földre, s a fogai nem érintenék egyformán dombos völgyes helyen a földet, a mikor aztán a helyett a lánczocskák helyett is jobb lenne egy darab vas, melly a két boronát össze se eresztene.

— Ugy van. Hanem azt mégis elfelejté kigyelmed, hogy ha egy testbe volna illy három borona, ki bírta vele? Továbbá az is igen jó az eféleknel, hogy ha ennek fogai hátra felé koptak, az előrészt hátra lehet fordítani.

— Aztán a fogai is igen erősen állhatnak, s meg nem tágul sem eső, sem szárazságban; szóval — míg fogai el nem kopnak mindég borona marad. Csakhogy meg is kéri az arát tudom! Node hiszen: *a jó soh' sem drága s a rossz soh' sem olcsó*. Most pedig, minthogy ezzel már megismerkedtem, beszéljünk kérem a másiktól.

— Azon másik boronának, mellyet kigyelmed az üllői uton Farkas István gyárában látott, alkata illyen volt mint e rajz. Neve pedig ennek *Rimaszécsi szárnyasborona*.

— Igen, igen: illyen volt az, mellyet ott megkedveltem. Bizonyosan azonban nem merem reá fogni, de ha úgy van, mint a hogy ott, s e rajzon is képzelem; hogy t. i. a két közép egymás melletti gerenda hátulsó része ezen szárnyán lévő vassal széjjel nyitható; úgy ennek fogait tetzés szerint lehetne nyitás által sűrűbb, avagy ritkábbra venni.

A mi ha csakugyan úgy volna, igen megkedvelném.

— Jaj, de mikor az a vas elől, valamint hátul is nem azért van, hanem egyedül a két közép gerenda összetartása végett; s egyszersmind csuklópontul szolgáljon hajlás közben. Mert ennek közepe szintugy lehajol a völgyben, mintha két borona volna. Egyébiránt a mit kigyelmed a hátulsó rész szétnyílásában jónak vél, az úgy sem felelne meg a szerént, mint a hogy elképzelé. Mert nagyon természetes, hogy minél nagyobb szétnyílást tennénk, annál szembevetőbbben látszanék, a fogak párosan egymáshoz közelitése; a mi kisebb szétnyílásnál is aránylagos hiba maradna. Sőt ha ezen borona hátulsó részét az ép-szögig nyitnók, akkor a hátulsó fogak az első nyomába csaknem belé vágnának.

— Ezt is értem már: s a dolog csakugyan úgy van. De hát azon csukló pántvasak, — mellyek a hátulsó szárnyaknak meglehetősen erősítésül szolgálnak — nem engedik ám a borona közepét a dombos helyeken felhajolni!

— Nem is volna jó, ha felhajolhatnék; mert tudja kigyelmed, hogy a föld a fogakra, a fogak pedig a szárnyakra billentő feszítést gyakorol, és minthogy már maga az egész borona is egy nagy ékhez hasonló, a borona közép része mindig felpuposodtan állana.

— Csak szó, a mi szó; ez is jó egy borona a maga talpán! nem csoda hogy első látásra megszerettem. Választáskor nem is fogok ennél másra vigyázni, csak a fogak egyforma távolsághani elhelyezésére, és azok közre-vágására; mert a mint én látom, ebben áll a főjóság.

Hát a huzás nem tökéletesebb-e amugy két horognál fogva, mint így egyenél? mert én úgy gondolom, hogy hegyoldalban a borona hátulja mindég lejtnek siet, s ekkor a fogak nyomot veszítenek. Ez a borona pedig úgy látszik, mintha inkább ki volna téve e bajnak. Nincs igazam?

— Nagyon igaza van: csak hogy ez olly kis baj, mikép ezen segíteni — noha felakasztással lehetne — nem is érdemes. A mi pedig az egy, vagy két pontfóli huzást illeti, a között semmi különbség sincs: mert nincs olly két pont, a mi ott, hová axonórud, vagy tézsa akasztatik, egygyé ne váljék; s azért ama kettes borona is — ha minden részét egynek nem képzeljük is — szintugy csak egy pontnál fogva huzatik. Most pedig a mi hirtelenében eszembe jött elbeszéltem, s tudom, hogy kigyelmed elég meg is értett. De ha netalán még valamit kérdezni akarna, hozzá kérem eszembe, s én beszédemet szívesen folytatom.

— Köszönöm szíveségét uram! A mit még megkérdezhetnék, azt már most megtudom magam magamnak is fejteni. Elég az hozzá, hogy ha minden *gazda ember* így meg hányná-vetné gazdasági eszközök közti különbségeket mint mi, akkor nem csudálkoznék aztán azon, hogy miért illyen, vagy ollyan formájú e vagy ama borona, hanem sietne mint én, minél előbb megkérdezni a jó eszközöket. — Hanem ni; még egy jött eszembe, a mit megkérdezni szeretnék.

— Szóljon, mi az?

— Hát a közönséges czimbalom formájú boronák fogait nem lehetne úgy elosztani, hogy mind külön-külön hasitnak a földet?

— Dehogy nem: lehetne biz azt; csakhogy a fogak nem ütnének ám ki olly egyforma távolságra, mint a már itt lerajzoltakon. Aztán — minthogy már akkor a fog is kevesebbbednék — minek is volna kevés fognak az a sok fa? — Hanem ha még is szeretné kigyelmed a beosztását látni, megmutatom: nézze itt van a *közönséges fogasborona*.

No, tudom hogy ráismert?

Ebbe tehát a fogakat legfeljebb így lehetne beosztani. S így legalább — ha netalán olly gazda is találkoznék, ki csupán megosztottságból az illyeket tartaná még most is olly jóknak, hogy más formáit jobbnak nem is képzelhet — így legalább valamivel még is javíthatná rajta.

Ösmerek én egy illyen embert, ki, ha itéletnapig élne is, még sem ösmerné el, nem hogy ennek a jobbságát, de még am azok tökéletességét sem. Hanem már egyszer — mert azóta, hogy először beszélgettünk, odahaza illyes beszédben én is otthon vagyok! — azt mondom ennek az én hetedik szomszédomnak, hogyha a sűrűfogu közönséges boronát könnyű és jónak tartja, próbálja meg az én innen vitt boronámat is. — És ha a ritka fogait az enyémekeknek okul vetné, akkor akaszsa egymásután mind a két boronámat, majd sűrűfogu lesz, és még is könnyebb! Hát nem jól mondom?

— Nagyon jól! Azután csak jó gazos-gyomos stb. földben kell tenni a próbát, s megszámlálni, ha győzik, hányszor emelíti a boronáját: végül pedig a munka mennyiségét, s minőségét is meg kell nézni, úgy ni. De minek is kelt fel a székről kigyelmed, menni akar?

— Igen: menni is akarok; és még ma kiválasztom a boronákat, s minthogy mind a kétféle boronát egyformán jól megismertem, tehát úgy eszelekszem, hogy mind a kétféléből veszek, s szomszédomnak azt adom, a mellyik neki megtetszik; mert mind a kétfélét egyformán szeretem, becsülöm. Sietek; most már tudom ám a járást!

— Szívesen elmennék kigyelmeddel, de megengedjen, most sehogy sem lehet. Hát hol is veszi majd a boronákat? Ott a hol minap az ékét?

— Nem ott: most csak a üllői-uton maradok; hol a szárnyas boronát nézegettem: mert úgy hiszem, hogy ott amolylanféle vasborona is van. Hogy is nevezik kérem azt a gépész urat?

— Farkas István. De hát hogy van az, hogy kigyelmed nem ott vásárol most, hol multkor az ékét vette?

— Hát azt azért teszem, mert én a *gépész urakat*, kik illyen jó s hasznos eszközök készítése körül fáradoznak, egyformán tisztetem, becsülöm! s csekély pénzemet is egyformán kívánom közöttök megosztani, a miért ok úgy hiszem sem én reám, sem egymásra nem neheztelhetnek. Most pedig — minekelőtte elmennék — még arra kérem, hogy a boronáknak neveit megmondaná, mit felírnék, hogy el ne felejtsem?

— Azon kettes, *Hawardféle borona*, eme pedig *Rimaszécsi szárnyas borona*. Amaz angol, eme pedig amerikai minta után készült.

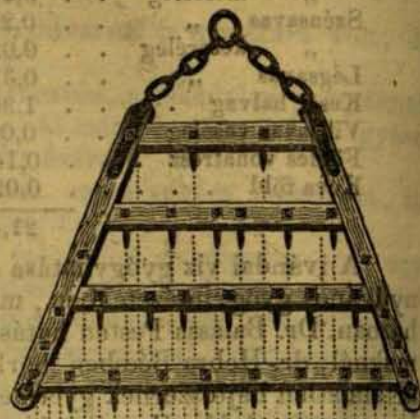
— Igen? Ezt is jó tudni. Köszönöm, hogy pedig eddig mulattam, megengedjen az ur!

— Nincs mit, sőt köszönöm a látogatást, s ha Pestre jön, el ne káruljon!

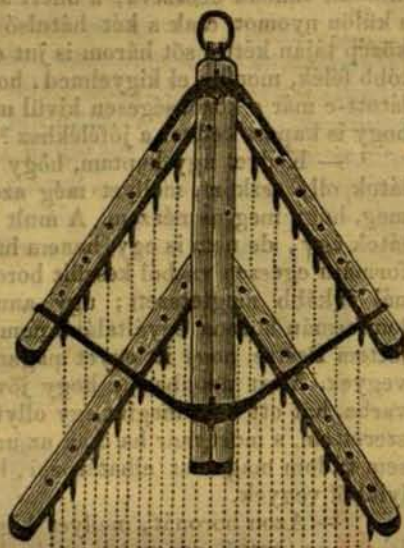
— Dehogy kerülöm: hisz talán még a földőbe is bejövök. Addig is az Isten oltalmába ajánlom az urat, s jó egészséget kívánok!

— Adjon isten kigyelmednek is, s szerencsés utat kívánok azzal a sok hegyesfogu boronával, vigyázzon, hogy föl ne düljön.

Pajkoss Károly.

Közönséges fogasborona.

Rimaszécsi szárnyasborona.

Fapusztítás.

A műveltség fokát valamely országban, az élőfák ültetése, ápolása s azok fentartása iránti kegyeletből biztosan meglehet határozni.

E tekintetben Magyarország a műveltségnek még alsó fokán áll messze hátramaradva még Chinától is, a hol tudomás szerint vallásos kegyelettel ápolják az élőfákat, s halálos büntetést állapított meg a törvény az élőfák kitörése vagy elpusztítása ellen.

Az élőfák iránti kegyelet ott mutatkozik, a hol felfogták az emberek: milly áldást adott az ég egy élőfában, melly enyhet, táplálékot s hideg ellen óvó szert nyújt, a mellett, hogy létele egész tájakot feldiszi, kellemes nyugpontot ad a szemnek a pusztaságban és egyformaságban, s még is tenyésztése aránylag csekélységbe kerül.

Nálunk még ezen felfogás a nagy közönségnél egészen hiányzik, mindamellett, hogy gazdagabb birtokosaink évtizedek óta jó példával buzditással mentek elől, több vármegye az ezelőtti időben faiskolákat tartottak, s ingyen osztogatták a facsemetéket, — most pedig a magyar kormány különös pártfogása alá vette az erdők és ültetmények ügyét.

az utak, udvarok és kertek fákkal beültetését a községeknek kötelességül szabta ki.

Es mégis kevés előhaladást tapasztaltam e tekintetben; mert az utak mellett igen szépen kiültetett és megfogamzott fiatal fákból még most is ostorvelet vág a fuvaros*), a legszebb hajtást letöri a negédes szubancz, a szenvedélyes kertészkedő örök által védetni kénytelen ültetvényeit és gyümölcsseit.

Ez akasztja meg a hasznos ügy előhaladását, e veszi el a kedvet és hasznos szenvedélyt a törekvőknél!

S mi ennek oka? — Nem egyéb, mint az, hogy nagy közönségünk nem jutott még felfogására annak: hogy előfákban letennek könnyen elnyerhető és sokáig tartó áldása rejlik. — Ezen felfogás elterjedése nélkül bosszúságot, elkedvetlenedést aratunk mindnyájan, kik tenyésztéssel foglalkozunk s munkásságunk jutalmát, gyönyöreit és hasznait egy század részben is alig élvezhetjük.

Ezen felfogáshoz legrövidebb és legbiztosabb módon jutna népünk a *vasárnapi iskolák* által, melyek a magas kormány intézkedése s ezen népünk alsó osztályánál igen elterjedt lap buzdítása után, hála az égnek! napról napra szaporodnak.

A vasárnapi tanításoknál van a legkedvezőbb alkalom kegyeletet ébresztetni az előfák, s kedvet azok tenyésztése iránt. Ha majd e kegyelet és kedv általános lesz, — akkor haladhat elő ezen ügy oly mértékben, melyet a magas kormány böles intézkedése, a nagyobb birtokosok példája és buzdítása méltán megérdemel.

A vasárnapi iskolákban mulhatlanul szükséges lenne a „Gazdasági Lapok”-ból a jeles kertész és buzgó hazafi Dr. Encz urnak gyümölcsfatenyésztés körüli népszerű cikkeit megismertetni. A gyümölcsfák megkedveltetése hasznossága miatt, könnyebb és célhoz vezetőbb, s az maga után vonná a fatenyésztés iránti általános kedvet és fentartási kegyeletet.

A vasárnapi iskolákon kívül terjesztetni kellene a fatenyésztést a hirdapokban, buzdítólag és oktatólag.

Azonban a fatenyésztés iránti kedv- és hajlamfölbresztés még nem elegendő biztosíték a fapuszítás ellen. — Ehez erkölcsi nevelés, szigorú hatósági felügyelet és példás büntetés is kívántatik, hogy a fatenyésztés körül fáradozók vagyona az elvetemedett rossz akarat és pajzán negédeség károsításai ellen védve legyen; mert ime szemünk előtt van Buda városának és budakeszi helységének lakossága, a kik együl egyig szenvedélyesen ültetik, ápolják szőlőikben, kertjeikben és udvaraikon a gyümölcsfákat, abból évek óta gazdagodnak, és mégis ezen város és ezen helység lakosai közül kerülnek ki az egész országban a legelvetemedettebb fapuszítók, s pusztításaik ellen a budai hegység birtokosait semmi hatalom sem védheti meg; miután ezek szerződés szerint nagymennyiségű ültetvények szállítását vállalták, azt azután, vagy a buda városi, vagy a kincstári erdőkből, vagy a budai hegybirtokosok kertjeiből összeszedik és drága pénzen elszállítják. — Itt tehát a fapuszítás már valódi hereskedéssé fajult.

Sőt a rosszakarát annyira ment, hogy e napokban e sorok írójának Lipcséből hozatott öltványait és élő-sövénybe ültetett 4—5 éves juhar- és körös-fűt darabokra vagdalták, kitörték és kihuzgálták, — egyik szomszédjának öltványait hasonlóul összetörték és ott hagyták, — a mult nyáron pedig drága eseményének friss hajtásait tépdeste le a járkáló közönség. — Itt tehát a károsítási elfajulás karöltve jár az önhaszonleséssel szembe rablással.

Ezen közvetlenül szemünk előtt lévő példa eléggé mutatja, hogy a fatenyésztési ismeretek elterjesztése és a fatenyésztés megkedveltetése, még nem ad biztosítékot a fatenyésztés előhaladására és a vagyon megtartására iránt.

Erkölcsi oktatáson kívül szigorú hatósági felügyelet is kellene a fapuszítás megállítására.

Azonban nagyobb uradalmakat s egyes községeket kivéve, e tekintetben nincs meg azon szoros felügyelet, melyet a napról napra jobban értékesedő erdők és ültetvények megkívánának, s hogy a példát messziről ne idézzük, itt van szemünk előtt Buda városa, mely saját fiatal erdeit a Jánoshegy körül, a végső kipusztítástól megvédeni nem tudja, és nem is tudhatja mindaddig, míg a száraz faszedés czíme alatt fatékozlást határában végképpen meg nem tiltja. A száraz faszedés czíme alatt vágják e télen a 7—8 éves fiatal cserfákat a „Himmel”-en, s midőn e sorok írója megszökött a faszédőket, azon feleletet kapta, hogy azért fizetnek ők adót Buda városának, hogy erdőből fát vághassanak.

Illy atyáskodó engedélye Buda városának, évenként ezerekre menő kárt okoz erdeiben, holott azon ezereket jobb lenne megkimélni, és felét kőszteni a hidegtől szenvedő valóban szegény lakosai között. — Ezáltal egyúttal a budai birtokok, ültetvények és kerítések sem lennének kitéve a kereszttől-kasul való utcsinálásnak és a folytonos rablásnak.

Hatósági szigorú felügyelet mellett azonban még szoros büntetés és példaadás is kell, mely nem az okozott kár mennyisége, hanem a károsítási szándék és az ezt előidéző erkölcsi romlottság foka szerint lenne megállapítandó.

*) Vágnak bizony még a tekintetes urak is, sőt a szép meggyfákat is lezselelik s gavaléros cölökre.

A büntetés iránt a büntető törvénykönyv határozottan körvonalozott szabályai mellett nyugodtak lehetnének; de mit ér a legszigorubb törvény is, ha nincs, ki a bűntett tetten kapja, vagy előszolgáltatassa. — A büntetés csak megállapított tényállás után mondathatik ki, — ez pedig egyes véletlen esetek kivételével, csak szigorú felügyelet mellett létesíthető.

Felettebb óhajtható s a körülmények érezhető sürgetése mellett szükséges is lenne azért, hogy minden község lelkesen karolja fel a fatenyésztés ügyét, s munkáját ne a faültetésen, hanem a károsítási rossz szándék és negédeség kiirtásán kezdje, mit a terjedő vasárnapi iskolák, erdőkre és ültetvényekre való hatósági szoros felügyelet és végre példás büntetések által érhet el. Ennek elérése után biztosan foghatunk vetkes gondatlansággal kipusztított erdőink növeléséhez, közlekedési utaink feldisznítéséhez, kisebb birtokaink körülkerítéséhez, addig minden iparkodás annyi, mint a rossz akarattal harcra keveredni s folytonos tusát vívni. *)

Geszsei, . . . y . . . y.

Egyveleg.

A római pápa csodás megmenekülése. Azon veszélyről, mely „Szent Ágnes” kolostorban érte a római pápát, s ő szentségének csodálatos megmentéséről, következőkép ír egy francia lap:

Nagy karos székben ült a szent atya az elfogadó nagyteremben. A bibornokok s egyéb vendégek állottak oldalról, előtte pedig félkör képeze a propaganda 100 ifju tanítványa, s ezek tömege szolgált túlsúlyl a padozat középpontjára. A lábszókolási ünnepély már elkezdődék, ő szentsége előtt épen egy ifju növendék térdelt, kinek feladata Oroszországba visszatérni, s már semmi egyéb gát nincs nagy útjában, csak a jelen fenforgó hadiállapot. Epen midőn ez ifjuhoz intéze ő szentsége néhány kérdést, egyszerre rémítő roppanás hallatszik, a padlózat fögerendája tört ketté, s azon pillanatban alászáll a 150 kegyes férfiú iszonyu porfelleg között az alatta lévő terembe. Legelőbb sülyedtek alá a középen álló ifjak, mintegy réteget képezve az utánok következő bibornokoknak, kik a szerint hullottak utánok, a mint közelebb vagy hátrább állának. Ő szentsége leglassabb arányban gördült le, részint mert a terem leghátulján ült, részint hogy az előtte térdelő ifju reá vetette magát óvólag, mi által az esés tetemesen veszte sebességéről. A szolgálattevő kamarás, Hohenlohe hrg bibornok a falban megmaradt téglákba kapaszkodék.

Es a beszakadtak között senki sem gondolt saját veszedelmére, mindnyájan a szent atyáért aggódván közfelkiáltással fordultak a bold. szűzhöz, hogy mentené meg ő szentségét. — Alighogy enyészni kezd a szörnyű porfelleg, azonnal segítség érkezik az épület többi részeiből, legelőbb a szomszéd-teremből. A szent atya semmi sérülést sem kapott, s épen nem látszik megijedve, hanem mielőtt felkelt, első gondja vala megnyugtató szavakat intézni a gyülekezethez.

Tárogató.

— Örömmel jelenthetjük, hogy a pesti szegény gyermekkorház napról napra kedvezőbb jövőnek néz eléje. Ez idén ismét 4 uj (1000 pftos) ágyalapítvánnyal szaporodott a jótékony intézet. Így bold. Almásy Dénesné szül. Keglevich Eugenia grófnő, Vrányi Györgyné, szül. Derra Katalin asszony, a pesti takarékpénztár Erssébet-alapítványa és e napokban Latinovics Illés és neje Judit részéről jegyeztettek újabb alapítványok. Továbbá Latinovics Albin ur egy 100 pftos részvényalapítványt. Végre megemlítendő még az is, hogy az utóbbi év folytán 60-nál több 5 pftos uj részvényesekkel szaporodott az intézet pártfogóinak száma. Mindezen kedvező előzmények nyomán az intézet igazgató főorvosa Dr. Bókai János az egyesületi választmány mult ülésében azon indítványt tevő, hogy a kórház egy felszerelt betegszobával szaporíttassék, mely indítvány el is fogadtatott. Valóban kíváncs volt, hogy ezen a maga nemében, hazánkban egyetlen intézetünk, mely a külföldiekkel versenyezhet, a vidéki közönség részéről is óhajtott pártfogást nyerne, már csak azért is, mert a vidékiek is mindenkor kész segélyre és tanácsra találnak benne, a mint azt az évenkénti orvosi jelentések bizonyítják.

x* Esztorgomban nagy ünnepélyhez készülnek. Hirszerint ő emnenciája a bibornok hercegprímás legközelebbi napokban fogja átadni Báro Augusz Antal budai helytartósági másodelnök urnak a Krisztusrend nagy keresztjét, melyet ő szentségétől a római pápától hozott számára.

*) A tisztelt közlőnek kissé eles hangnyomattal írt észrevételét tökéletesen indokolva látjuk azon semmihez nem hasonlítható keserűségben, mit szenvedélyes kertészkedő, (már pedig ki ne volna szenvedélyes, a ki kertészkedik) pusztított ültetvényei felett érez. Az elvesztett pénz, a jégtől elvert gabona, nem okozza azt az elkeseredést, a mit az emberi kértől kitört falatása; amozok isten csapásai, s egy év alatt ismét helyrehozhatók, emez pedig emberi bűn, s sok év fáradságát és örömet teszi semmivé. Azért mi is rámondjuk, hogy a községek hatóságilag intézkedjenek erdeik és gyümölcsfái felett, és kedvencményeiket a szorgalmas birtokosra, ne pedig a bitorlóra terjesszék ki, s hogy az ügyben bizonyára dicseretére váland Buda város hatóságának, ha ő indul jó példával előre, s mindössze tán két személyből álló erdőkerülőit még egy párral megszorítja.

Szerk.

Már mult vasárnap várták a báró urat e czéltől Esztergomban, de kerületének a Tiszaáradás által elöntött vidékei sokkal sürgetősebben kiáltoznak segélyért, hol ő maga személyesen intézi a szerencsétlenek menekülésére s élelmezésére szükséges s halasztást nem tűrő segédmunkásokat.

x* Erdélyből írják, hogy egy csapat cseh bevándorló érkezett oda, kik Szászrégen vidékén már földet is vásároltak. Vajjon jobb sorsban részesülnek-e mint az egy évtized előtt beköltözött württembergiek, kik közül igen kevés eszi a maga kenyerét, mert legnagyobb részt szolgásként jutottak, azt majd megmutatja a jövő; mi csak annyiban tartjuk ez új vendégeket nevezetesebbeknek Erdélyre nézve, a mennyiben — tudunkkal — az ő földén eddigelé szláv nép még nem lakott.

x* *Törvénytudományi zsebkönyvre* hirdet Oláh László előfizetést, kinek nevét s tehetségét eddig megjelent törvényes könyveiből ismerheti az olvasó. A könyv megjelenésére jelent vége van kitűzve. Előfizethetni helyben 1 ft 20. postán 1 ft 40 pkrrel.

x* *Hidegvis-gyógyintézet Budán.* Az a hír kering, hogy dr. Sikkósi azon czéltől szerzett telket a Kis Svábhegy tövében, hogy ott hidegvis-gyógyintézetet szándékozik felállítani, a mire, ha elég és bő forrásokat fedezhet fel, bizonyára igen czélszerű lehet a budai kellemes hegység.

x* April 25-én délután tűz ütött ki a királyutczában. Egy cserépes földszinti ház égett el a vakok intézete harmadik szomszédságában. Az intézetben semmi kár sem történt. Azt beszélték a helyszínen, hogy egy zsidónak spiritussal tölt katlanja pattant el, melynek nagyon alája tüzelt.

— *Győrből írják:* Hogy városunkban is lángoló kebellet öleljük a szépet és jót, — annak e folyó april hó 16-án is szép jelét adá. — Ugyanis jelesb zeneköltőink egyike *Svastics János*, a vezérlete alatt álló derék Farkas testvérek nemzeti zenekara által szép kiképzésű fiatal Benő fia zongoráni közreműködése mellett sok kérésünkre *hangversenyt* adott, mely szivemelő s majd ellágyító zenének hódító hangjaira zenekedvelőkkel belvárosi nagy termünk egészen megtelt. A tiszta jövedelem egy negyedrésze a városi szegények segítségére adatott. Ezen élvezetes estély megszerző az örömet a meglehetősen szíveknek is, — s hogy menyire gyönyörködött közönségünk közkedvességű zeneköltőnk Svastics János ur ez első hangversenyében is, azt a zene közben sokszor megújults kihívó tapsvihar eléggé tanusította. „Akármint gyönyörködjék közönségünk bennünk“, mondák maguk közt a barna zenehős Farkas testvérek, „de csakugyan legjobban gyönyörködünk mi magunkba, mert mi magunk szoktuk a munkáinkból áradó gyönyörűségnek leszedni tejfelét.“

A hangverseny részleteiből kiemelendők a „Széplaki emlék“ — című eredeti magyar, szerzője Svastics János által Benő fia zongorakísérete mellett előadva — és a „Haramiák“ című operai egyveleg — a zenekar által előadva. Általában mind az előadott 10 darab kielégíthető azon kevés feketevérű ellenségeit is a zenének, kiknek füle a szivemelő muzsikának hódító hangjait is fűrészlármának hallja.

x* A protestans egyházi ügyek fölötti tanácskozányba következő bizalmi férfiakat szólítja a m. miniszterium Bécsbe: Szoboszlai Pap I. cs. k. tanácsos, s tiszántuli ref. superintendenst; Apostol Pál tiszáninneni superint., Török Pál pesti ref. lelkész és esperest; Toperczer L. János löcsei lelkész s ideigl. evang. tiszamelléki superint., Kánya Pál tanárt a pesti evang. gymnasiumban; Pálffy József sopronyi, Kuzmányi és Szeremley tanárokat a bécsi prot. hittudományi intézetben.

— *Kis-Várdáról* apr. 19-dikéről ezt írja tudósítónk. Mainap ismét elhamvadt egy rossz hírből álló korcsma, mely egy zsidónő tulajdona, kinek padján az őrzött szárnyasok ezuttal saját fája mellett ugyan, de nem izletesen sülték meg. A roppant szél miatt a fél város könnyen elhamvad vala, ha az épen hetivásár miatt talpon lévő minden rendű lakosok teljes erővel mintegy hat épület leégése mellett a tűz továbbharapozását a ref. templom és más két már gyuladózó oldalépület megmentésével meg nem akadályozzák. — Hallomás szerint a korcsma biztosítva volt, s meglehet, hogy segítnek felépíteni, kik a gyulékony anyagot a szinte gyulékony folyadékért összehordták. De szegény szomszédjai szánandók. — Tanulság: korcsmát a templomok és nyilvános épületek tövébe nem tűrni, és a hamut a padra nem hordani. Ezuttal több comico-tragikus történet is merült fel, melyeket valami hírharangozó furcsán összeállíthatna. — Én csak egyet említek, miszerint egy másébből bőven költő megszökött szabó háza is megégett, mely előttevaló nap bíróság biztosított, s szép volt látni, milly vitézül védték a hitelezők a zárosított frakkokat stb.

x* Az összes birodalom tanító-személyzete 43,000 főre megy, kik között 20,000 nő foglalkozik az ifjuság nevelésével, oktatásával.

x* *Horváth Edmund* ur énekiskolájáról azt írják, hogy feloszlott, okul részvétlenséget, s irigy féltékenységet emlegetvén. — A kis házi gyarmat ifju csemetéiről annyit közölnek, hogy két kisasszony és két ur a német színházhoz szegődött, egy ur Prágába, egy Aradra megy; egy asszony pedig még nincs elfoglalva (vacant). Az is meg van írva, hogy Horváth E. urnak ez énekiskola 18,000 pftjába került, a mit egy általában nem költünk, sőt ha többet mondanának is elhinnők, mert természetesen tartjuk, hogy olyan jeles tanítóból mint *Gentiluomo* ur, és oly egyénékből mint ez iskola tanítványai valának, nem tréfa dolog iskolát szerkeszteni, és rangjához s igényeihez illőleg fenntartani; ha-

nem azt kissé sajnáljuk, hogy az egész közlésen végig vonul némi nehezítés a nemzeti színház ellen, melynek a mi meggyőződésünk szerint, sem terveit, sem számvetéseit *nem szabad*, sőt bűn volna bármily szépen készült s áldozatokkal járó privát combinatióknak alárendelnie.

x* A szervita zárda földszinti falaiba nyakrafőre vágják a boltajtókat mind az urutca mind a szervitater felől. Tehát mégis igaz volt a sok hír közöl ez. Mindenesetre sokat nyer az utcái dísz ezen változás által, s talán a boltok ára is e vidéken, ha nem száll is lejjebb, legalább nem szökken oly gyorsan fölebb mint az gyakran megesis Pesten, hol sok a vállalkozó, s korlátolt a boltok száma.

— *Tisza-Roffról* apr. 24-kéről következő tudósítást vettünk. Egy köztisztelőben álló uri háznál épen a gőzhajó megérkezését várták az utazni készülő vendégek; egyszer egy arslán külsejű egyén tolja be magát, egyrésznék mely bókál köszön, másrésznél pedig még kezét is szorít. Azután a nélkül, hogy kinalná valaki, confidenter leül. A nők felállonganak, a férfiak egymásra bámulnak, s kérdegetik: ki ez a fiatal ember. — Talán a házzal ismerős? Nem. Kevés idő múlva félre szólít minden embert s négy szemközt egy aláírási-ívet von ki zsebéből. De hát ki ön? — Mi járatban van? és mit keres? — kérdezte akaratlanul is mindenki. — En pesti ügyvéd (?) V. I., tájfestészetet akarok tanulni, de költségem nincs hozzá. — Volt a ki szánalomból adott neki öt-hat pengőt. — De még ezután következik a java. Néhány uri házat külön is meglátogatott, s midőn látja, hogy vízitei sikeretlenek, egy kis cselhez folyamodik. Olyan embernek a nevét a kinél nem is volt, aláírási ívére felírja, s ezzel D. ur házához megy azon hozzátoldással, hogy őt amaz ur küldte D. ur pártfogásába. — Itt kapott egynehány pforint utravalót. — Ki tudja hány házat szedhetett már ilyenképen reá, s még meddig üzendi mesterségét. — Ez botrány, s compromittálja mindazon egyéniségeket, kik közpártfogásra érdemesek.

— *Felszólítás.* Alóli szerencsés lévén a *győri* színházat jövő télre megnyerhetni, ezennel felhívom a vidéki mindkét nembeli színművészeket, hogy kiknek ez időszak társasághoz jönni kedvük volna, azok akaratuk s követeléseikről szóló bérmentett leveleiket Pestre *Gózon Antal*, nemzeti színházi taghoz, mint ügynökömhöz, vagy egyenesen hozzám f. é. május 16-káig Czeglédre, azontul június 1-ig Jászberénybe utasítsák. Czeglédre, aprilis 23-án 1855. — *Láng Boldizsár*, győri színigazgató.

Adakozás: Az árvíz által károsult *nagycarsányiak* számára kemenczei iskolatanító Bálintffy Antal ur által szerkesztőségünkhez küldetett:

A ki hamar ad, kétszer ad	5 pft — kr.
Saaghy Vendel	1 „ — „
Névtelen	— „ 30 „

Osszesen 6 pft 30 kr.

Fogadják a nemes adakozók a károsultak nevében szíves köszönetünket.

Szerkesztői nyílt posta.

S. M. Rádon: Kinyilatkoztatott annak idejében, hogy kéziratokat nem küldhetünk vissza. A kérdéses cikkekre emlékezünk, de miután közölhetőnek nem találtuk, megőrzését sem tartottuk szükségesnek. Bocsánatot kérünk annál fogva, hogy azzal többé nem szolgálhatunk.

K. F. D—e: Igen jól gyanítja ön, hogy a kérdéses cikkben e szó „hallhatatlanság“ nem szándékosan, hanem sajtóvétségéből került oda „halhatatlanság“ helyett. Ennélfogva a reá épített nyelvtani okoskodás is feleslegessé válik.

— *Videki* tudósítóinkat kérjük, hogy tudósításaik mellé, legalább a szerkesztőség magántudomása végett, neveiket is oda iktassák. A mint már több ízben valánk kénytelenek tanusítani, névtelenül beküldött cikkeknek hasznát nem vehetjük.

Felelős szerkesztő: Pákh Albert.

Előfizetési jelentés.

Vasárnapi Ujság és Politikai Ujdonságok

aprilis-juniusi folyamára azaz 3 hónapra

ezennel új rendes előfizetést nyitunk.

Előfizetési feltételek:

A **Vasárnapi Ujság** 3 hónapra (azaz aprilis—juniusi folyamra) postán küldve 1 ft. pp.

A **Politikai Ujdonságok** három hónapra (azaz aprilis—juniusi folyamra) postán küldve 45 kr. pp.

Mind a két ujságra 3 hónapra 1 ft. 45 kr. helyett

csak 1 ft. 30 kr. pp.

A pénzes levelek bérmentesítve küldendők.

Pest, aprilis hó 1855.

A „Vasárnapi Ujság“ és „Politikai Ujdonságok“ kiadó-hivatala, egyetem-utca 4. sz. a.

Előfizetések, csupán e hirdetésben közhírré tett határidőre és feltételek alatt fogadtatnak el.